

Tema: Urbaniseringen og ulighed

For den der besøger Kina i dag, er det første og mest overvældende udtryk for Kinas økonomiske mirakel de supermoderne megabyer som Beijing, Shanghai, Xi'an m.fl. Alle forbundet med nye topmoderne lufthavne, højhastighedstog og nye motorveje. Kører man med en af de talrige metrolinier ud i megabyernes periferi, bliver man overvældet over de endeløse rækker af 30-etagers højhuse, som har rejst sig hvor der for få år siden var rismarker.

Mens det for 20 år siden endnu var cyklerne der dominerede gadebilledet, er de for længst erstattet af endeløse køer af biler, som tilhører Kinas nye middelklasse. Her er også flere Ferrari 'er og Lamborghini 'er, end man normalt ser i København, og som tilhører Kinas ny klasse af superrige. På restauranten vil man blive betjent af en af de hundrede af millioner af migrantarbejdere, som er søgt til storbyerne i håb om en bedre tilværelse.

I det følgende skal vi se nærmere på denne forvandling af Kinas storbyer, og give et billede af de nye sociale klasser, den sociale ulighed og de nye konflikter, som er fulgt med Kinas udvikling til en global økonomisk supermagt.

Da reformpolitikken tog sin begyndelse i slutningen af 1970'erne, var Kina endnu et fattigt landbrugssamfund, hvor mere end 80 % af befolkningen boede på landet. Siden da er mere end en halv milliard kinesere flyttet til byerne. Denne voldsomme urbanisering kan derfor betegnes som den største folkevandring i verden i moderne tid. I dag bor 54 %, eller mere end 700 mio., af Kinas 1,38 mia. mennesker i byerne, og i 2030 forventes mere end én milliard kinesere at bo i byerne.

Det er mere end noget andet, denne afvandring fra land til by, som er drivkraften bag Kinas forvandling fra landbrugssamfund til en global industriel supermagt. Fra den kinesiske regerings side tilskynder man til en fortsat urbanisering og forventer, at yderligere 300 mio. bønder skal søge mod byerne inden år 2030. Den fortsatte urbanisering ser man som en forudsætning for at gennemføre den

overgang fra den gamle investeringsdrevne og eksportorienterede vækstmodel, til en vækstmodel baseret på indenlandsk forbrug af varer og serviceydelser.

Som vi skal se, har Kinas voldsomme urbanisering også skabt nye sociale klasser, dels en gruppe af superrige og under dem en enorm middelklasse, men også et nyt proletariat i form af mere end 200 mio. migrantarbejdere, som har forladt landområderne for at søge arbejde i storbyerne.

Figur 68 Udsigt over Huangpu-floden mod Pudong, i det østlige Shanghai, i henholdsvis 1990 og 2010, hvor Pudong er blevet forvandlet til Kinas nye finansielle og teknologiske vækstcenter. I 2006 havde Shanghai mere end 2000 skyskrabere. Foto: <http://i.imgur.com/AqNdG.jpg>

Det er ikke kun den hastighed og det omfang, som Kinas urbanisering har haft, som er bemærkelsesværdig, men også det faktum at endnu i slutningen af 1970'erne boede mindre end 20 % af Kinas godt én milliard mennesker i byerne. Gennem hele Mao-æraen var byerne så at sige lukket land for Kinas bønder, som via det såkaldte tidligere omtalte **Hukou-system** (s. 97) blev forhindret i at tage lovligt ophold i byerne. Systemet var både et middel

til social kontrol, men forhindrede meget effektivt den ukontrollerede urbanisering, som man havde set i andre udviklingslande. Retten til arbejde, bolig og sociale velfærdsgoder var alene knyttet til ens hjemby, hvor man var registreret og altså havde sit Hukou. Man skelnede mellem om folk havde Hukou på landet eller i byen.

Da man i 1980'erne havde etableret de Særlige Økonomiske Zoner i de sydøstlige kystprovinser, åbnede man op for en begrænset afvandring af arbejdskraft fra landet til disse nye industriområder. Man opfordrede landbefolkningen til at: *"forlade jorden men ikke landsbyen, komme ind i fabrikkerne, men ikke i byerne"*.¹⁴⁸ Heri lå eksplicit, at migrantarbejderne fortsat hørte til på landet og kun for en tid opholdt sig i byerne, for siden at vende tilbage til deres landsbyer.

Efter 1990 tog strømmen af migrantarbejdere til og man talte nu om Deng Xiaopings 'flydende befolkning' i form af de mere end 100 millioner landarbejdere, som nu udfyldte de dårligst betalte job i fabrikkshallerne, de farligste job i byggesektoren og de lange arbejdsdage i restauranter og andre servicevirksomheder.

Storbyernes forvandling

Op gennem 1990'erne oplevede de kinesiske storbyer et byggeboom uden sidestykke. Man sagde, at byggekranerne, som sås alle vegne, var blevet Kinas nye national fugl. Der var to faktorer, som særlig bidrog til forandringen af Kinas storbyer.

For det første betød skattereformen i 1994, at de lokale myndigheder fik beskåret deres skatteindtægter og samtidigt fik overdraget ansvaret for selv at finansiere sociale velfærdsgoder som sundhed og uddannelse. Byerne havde principielt to måder til at skaffe den fornødne finansiering; dels gennem udlejning af jord og dels gennem beskatning af industriproduktionen. Al jord i Kina tilhører staten, og administreres af de lokale myndigheder. Ved at konvertere landbrugsjord til bolig eller industriområder kunne de lokale myndigheder herefter udleje jorden

for en 70-årig periode til industriprojekter, bygge- og anlægsprojekter, og fik her en ny mulighed for at generere betydelige indtægter. Samtidigt opfyldte man de overordnede politiske målsætninger om at skabe økonomisk vækst.

For det andet gav liberalisering af boligmarkedet i slutningen af 1990'erne et lige så stort boom i boligbyggeriet. Overalt blev gamle 4-5 etagers boligejendomme fra 1960-70'erne revet ned for at give plads til nye 28-etagers boligblokke. Samtidigt blev landbrugsjord i byernes opland

Figur 69 Gammelt og nyt boligbyggeri i Wuhan. Boligblokken i forgrunden er formentlig fra 1970 eller 80'erne, og det regnes for meget gammelt i Kinas storbyer, hvor vedligeholdelse af boligejendomme er ukendt. Det 'gamle' rives ned og nyt opføres alle vegne. Beboerne i den gamle boligmasse bliver tilbudt genhusning eller økonomisk kompensation. Foto:Otto Leholt, 2012

¹⁴⁸ (Miller, 2012) s. 12

støt og roligt inddraget til anlæggelse af kæmpe nye byområder og satellitbyer. En hyppigt anvendt metode var simpelthen, at tegne en cirkel rundt om byen og anlægge en ringvej. Hermed blev tidligere landbrugsjord inddraget som by arealer, som herefter kunne sælges til boligprojekter m.v. Beijing har alene syv af disse ringveje i takt med, at byen er vokset og vokset.

Endnu mere lukrativt var det for de lokale myndigheder

Figur 70 Satellitby uden for **Chongqing** – set fra indflyvningen til lufthavnen. Formentlig et eksempel på urbanisering af landområderne – for at lette befolkningspresset på storbyerne, har man siden 2006 under parolen "*Build a New Socialist Countryside*" talt for at '*Urbanisere landområderne*', '*Modernisere landbruget*' og '*Transformere bønderne til byboere*' (foto: Otto Leholt, 2014)

at anlægge nye industrielle udviklingsområder, ofte kaldet **Økonomiske Udviklings Zoner**. Forbilledet var her området Pudong øst for Huangpu-floden i Shanghai, som efter 1990 blev forvandlet fra landområde til Kinas nye højteknologiske og finansielle centrum og hvis skyline i dag, står som et ikonisk billede på Kinas økonomiske forvandling. Snart var alle større byer i Kina omgivet af disse Økonomiske Udviklings Zoner eller Højteknologiske Zoner. Tal fra 2003 viste, at der var etableret ikke mindre end 6.866 af sådanne Økonomiske Udviklings Zoner rundt om i Kina. Konkurrencen mellem de lokale myndigheder om at tiltrække virksomheder og investeringer, til netop deres by blev stadig hårdere efter årtusindeskiftet. Resultatet var, at man underbød hinanden med stadig billigere byggegrunde, fiks og færdig infrastruktur og måske tillige en mindre restriktiv arbejder- og miljølovgivning.

Alligevel har indtjeningsmulighederne været kolossale. Jorden blev i alle tilfælde først blevet konfiskeret fra bønderne og almindeligvis til priser, der lå langt under den pris som jorden senere kunne videre sælges / bortforpagtes til. En undersøgelse i 17 provinser i 2011 viste, at landbrugsjord gennemsnitligt blev købt for knap 45.000 \$ pr. hektar, men blev videresolgt til industri og byggeprojekter til en gennemsnitlig pris på 1,8 mio. \$ pr hektar.¹⁴⁹

Med 20 % af verdens befolkning og kun 7 % af verdens landbrugsjord, er og bliver jord en stærkt begrænset ressource i Kina. Byernes eksplosive vækst har skabt stigende bekymring om, hvorvidt Kina vil kunne brødføde sig selv i fremtiden. Men etableringen af de tusinder af nye industri- og udviklingsområder, har også skabt et stigende pres på boligmarkedet. Myndighederne har ofte prioriteret industriprojekterne højere end boligbyggeriet, med det resultat at boligpriserne i bycentrene er eksploderet. Medvirkende hertil har også været en bevist politik om, at forvandle bycentrene til glamourøse supermoderne finans- og servicecentre, med store centrale pladser og enorme boulevarder flankeret af futuristisk arkitektur i glas og stål og store moderne shopping centre. Ikke mindst efter OL i 2008, EXPO i Shanghai i 2010 har flere og flere byer promoveret sig som globale metropoler eller '*World Cities*' for at styrke byernes branding og tiltrække internationale investorer. I mange tilfælde oprettes helt nye bycentre uden for de gamle centre, sådan som det ses i Guangzhous '*New City*' og flere andre steder.

De nye boligområder placeres i udkanten af byerne eller i helt nye forstæder og satellitbyer, som i mange tilfælde hurtigt vokser sammen med den gamle bykerne sådan som det ses i Beijing, Shanghai, Wuhan m.fl. hvor afstandene fra den ene ende af byen til den anden kan være over 20 kilometer. De nye og gamle byområder forbindes med omfattende metro-systemer, hvoraf verdens største selvfølgelig findes i Shanghai og Beijing med henholdsvis

¹⁴⁹ (Hillman, 2013) s. 27

Figur 71 **New City** i **Guangzhou** - et nyt centrum i en eksplosivt voksende by. Som i alle megabyer i Kina er bycentrene illumineret i et orgie af lys om aftenen, som giver disse byer et futuristisk præg som vi ikke kender fra Europa. (Foto: Otto Leholt 2010)

366 og 345 metrostationer, som begge har et dagligt passagertal på over 10 mio. Et ekstremt eksempel på byernes voldsomme ekspansion og opslugning af landbrugsarealer kan man se Perleflodsdeltaet i den sydlige Guangdong-provins. Her blev først den lille provinsby Shenzhen, med ca. 30.000 indbyggere, forvandlet til et kæmpe industrielt eksportcenter og siden en højteknologisk metropol, som i dag rummer mere end 10 mio. indbyggere. Industrien bredte sig herefter til nabobyen Dongguan, som i 1990 kun dækkede 14 km², men i dag dækker et område på 800 km² og huser knap 7 mio. indbyggere.

Spøgelsesbyer

Særlig opmærksomhed i vesten fik begrebet '*Spøgelsesbyer*', nye moderne byer men uden mennesker. I 2010 kom der billeder fra Ordos i det Indre Mongoliet, hvor man i 2004 var begyndte at anlægge en helt ny by, Kangbashi, midt i Gobi-ørkenen. Kangbashi var udstyret med en kæmpe central plads med statuer af Djengis Khan, nye regeringskontorer, et 80 mio. \$ dyrt museum, en koncertsal til 60 mio. \$, et 8 etagers stort offentligt bibliotek, universitetsbygninger og skoler. Hertil endeløse rækker af højhuse og helt nye villakvarterer i vestlig stil, med plads til 300.000 mennesker. Men der *var* ingen mennesker.

Ordos blev straks set, som et symbol på en kinesisk vækstmodel som havde mistet jordforbindelsen og som et bevis på, at den kinesiske boligboble snart måtte bryde. Det er imidlertid endnu ikke sket. Der er også rationalitet bag det som i 2010 lignede en spøgelsesby. Ordos har, i kraft af sin kulindustri, oplevet en økonomisk vækst på 23 % årligt i 00'erne, og samtidigt er befolkningen i Ordos vokset fra 400.000 til én million. Planen var gradvist at flyttet befolkningen fra den gamle naboby Dongsheng, som også led af mangel på ferskvand ressourcer, til den nye by Kangbashi. I 2015 havde Kangbashi ca. 100.000 indbyggere.

Figur 72 Futuristisk designet kunstmuseum i Kangbashi, Ordos. Billeder af de nye, men endnu mennesketomme byer, skabte tilbage i 2009-10 rygterne om Kinas enorme spøgelsesbyer.

Men i alle større kinesiske byer vil man kunne se enorme nye boligområder, som breder sig rundt om de eksisterende storbyer. Kører man rundt i områderne om aftenen, vil de mange mørke vinduer afsløre at titusinder af lejligheder står ubeboede. I mange tilfælde er lejlighederne dog solgt, idet mange af Kinas velstående middelklassefamilier investerer i lejligheder. For et par år siden, måtte man i Shanghai sætte en grænse på fire lejligheder pr familie for, at bremse kinesernes investeringsfeber.

Hvad man glemmer i talen om spøgelsesbyer og boligbobler, er at det kinesiske behov for nye boliger er enormt. Hvert år skal der skaffes boliger til godt 20 mio. nye byboere, og man har mere end 200 mio. migrantarbejdere som står uden egen bolig. Hertil kommer at man over de næste 10-12 år forventer at mere end 200 mio. bønder vil flytte til byerne. Nogle forskere anslår, at Kina faktisk

mangler 70 mio. lejligheder, og at man ikke bygger for mange, men derimod for få boliger.¹⁵⁰

Kinas økonomiske udvikling og byernes stadige vækst har ikke bare skabt nye sociale klasser og en voldsomt stigende økonomisk og social ulighed, men har også ført til nye sociale konflikter i det kinesiske samfund. Konflikterne har især handlet om manglende eller utilstrækkelig økonomisk kompensation til dem, som måtte lægge jord til byerne vækst, nemlig de kinesiske bønder.

Økonomisk ulighed

Før reformpolitikken start i 1978 var Kina blandt verdens fattigste lande, men kunne dog bryste sig af, at alle var stort set lige fattige. Nok var der et tydeligt skel mellem land og by, idet indkomsterne i byerne var godt 2.6 gange højere end på landet, men inden for land- og byområderne var der stort set ingen forskel i borgernes indkomster. Da reformpolitikken i starten af 1980'erne primært gavrede landbefolkningen, blev også skellet mellem land og by hurtigt reduceret med det resultat, at Kina i 1983 tilhørte en lille eksklusiv gruppe af lande med den højeste grad af økonomisk lighed.¹⁵¹ Dette var så meget mere bemærkelsesværdigt da lavindkomstlande, og ikke mindst store lande, normalt vil have en meget høj økonomisk ulighed.

Dette billede skulle dog hurtigt ændre sig. Med en den accelererende økonomiske vækst i storbyerne, ikke mindst i kystprovinserne, så steg uligheden i samme rekordagtige tempo. Med en **GINI-koefficient** på kun 0,28 i 1983 var Kina et af de mest lige lande. 25 år senere var Kina blandt de mest ulige lande i verden, med en GINI-koefficient på 0,49 i 2008-09. Siden syntes uligheden dog at mindsket en smule da GINI-koefficient i 2014 var 0,47.

Man skulle forvente, at en sådan vækst i uligheden ville føre til social og politisk uro, ikke mindst i et land hvor man i 30 år var opflasket med socialismens lighedsideal.

Det er imidlertid ikke sket. Ligesom vandet løfter alle i båden, så har den økonomisk vækst i Kina også kommet langt de fleste til gode. Det gælder ikke mindst for de mere end 700 mio. kinesere som er løftet ud af absolut fattigdom, og de par hundrede millioner som nu tilhører Kinas nye middelklasse, og hvis livsstil på mange måder kan sammenlignes med den vi kender fra vesten. Endelig er der gruppen af nyrige, med værdier for over 10 mio. som i dag udgør mere end 1,3 millioner mennesker.

Men det ændrer ikke ved at uligheden har været stigende. Det gælder ikke mindst på regionalt niveau og mellem land og by.

Regionale forskelle

På **regionalt plan** er uligheden størst mellem de tre makroøkonomiske regioner; de østlige kystprovinser, de centrale indenlandske provinser og de vestlige provinser. Kinas reformpolitik og åbning mod omverdenen fandt sted i kystprovinserne fra Perleflodsdeltaet i syd i Guangdong-provinsen og videre over Yangzi flodens delta omkring Shanghai og endelig i nord omkring metropolerne Beijing-Tianjin. Det er således karakteristisk, at i hele reformperioden 1978-2010 har kystprovinserne tegnet sig for 50-60 % af Kinas samlede BNP. Vækstraterne i disse områder lå i mange på 20-30 % årligt. De centrale indenlandske provinser har i samme periode tegnet sig for 25-30 % af Kinas BNP, mens de vestligste regioner har stået for under 20 % af den samlede økonomi. Det sidste kan alene forklares med, at hele det vestlige Kina, som dækker godt halvdelen af Kinas areal og ofte omtales som det 'ydre Kina', er uhyre tyndt befolket. Godt 90 % af Kinas samlede befolkning bor således i den østlige halvdel af Kina.

Hertil kommer den **administrative opdeling** af Kina. Kina består af 21 provinser (eksl. Taiwan), hvor den mindst er Gansu med 26 mio. indbyggere og den største er Guangdong med over 100 mio. indbyggere. Det ydre Kina består

¹⁵⁰ (Miller, 2012) s. 123-124

¹⁵¹ GINI-koefficienten var her på 0,28 eller det samme som Tyskland, Til sammenligning lå Sverige og Japan på 0,25, Brasilien på

0,59 (Naughton, 2007) s. 217 ff og (Zheng, 2014) s. 102 f, hvorfra de følgende data stammer. Data for Kina er dog omdiskuterede, og nogle vil mene at uligheden er større end tallene her antyder.

af de 5 autonome regioner (Tibet, Xinjiang, Ningxia, Guangxi og Indre Mongoliet), med en samlet befolkning på ca. 60 mio., hvoraf flertallet tilhører etniske minoriteter, og som nyder nogen social og kulturel autonomi. Hertil de fire enorme bykommuner (Beijing, Shanghai, Chongqing, Tianjin) som hver har mere end 20 mio. indbyggere, og administrativt er direkte underlagt Beijing. Endeligt er der de to særligt administrative områder Hong Kong og Macao, som nyder en høj grad af økonomisk og politisk selvstændighed.

Selvom alle provinser og administrative områder formelt set er underlagt styret i Beijing, så har flere af provinserne og bykommunerne en sådan størrelse, såvel demografisk som økonomisk, at de har udviklet sig til selvstændige politiske magtcentre, som i lige så høj grad følger egne økonomiske interesser, som at lade sig diktere fra Beijing.

Siden slutningen af 1990'erne har man søgt at reducere den stigende ulighed i indkomster og levevilkår generelt, som eksisterede mellem det østlige og vestlige Kina. Det skete med iværksættelsen af den Vestlige Udviklingsstrategi, hvor man begyndte at øge investeringerne i de fattige vestlige provinser. Målet hermed var ikke mindst, at sikre den politiske loyalitet fra de vestlige provinser og for det andet, at sikre den sociale stabilitet i disse mere underudviklede områder af Kina. Vanskelighederne ved at opfylde disse målsætninger har dog vist sig i de politiske og sociale uroligheder, som prægende Tibet og Xinjiang i henholdsvis 2008 og 2009. (se Tema om Tibet)

Siden Finanskrisen i 2008 er flere og flere arbejdsintensive industrier blevet flyttet fra de østlige provinser til det centrale Kina, hvor lønningerne er lavere. Samtidigt er også de udenlandske investeringer fulgt efter. Centrale vækstområder er ikke mindst provinshovedstaden Chengdu i Sichuan-provinsen, Xi'an i Shaanxi-provinsen og megametropolen Chongqing ved Yangzi-flodens øvre løb.

Uligheden mellem land og by

Den mest markante ulighed går mellem land og bybefolkningen og genfindes på tværs af alle provinser. Indkomst-

forskellen mellem **land og by** er øget voldsomt siden midten af 1980'erne. Mens reformpolitikken i starten af 1980'erne favoriserede landbefolkningen, så har den videre økonomisk udvikling tydeligvis favoriseret byerne og gjort de økonomiske og sociale forskelle mellem land og by endnu større. I 1983 lå indkomstniveauet i landområderne på 66 % af byboernes indtægter. I 1995 var tallet faldet til 40 % og yderligere til kun 30 % i 2007.

Forskellen mellem land og by er i Kina **et strukturelt træk som går tilbage til Mao-tiden**. Selvom det hed sig, at det var de kinesiske bønder der havde ført kommunisterne til sejr i 1949, så blev det ikke dem, der skulle nyde frugterne heraf. Med ophævelsen af den private ejendomsret i midten af 1950'erne blev landbefolkningen organiseret i kollektivbrug og senere i Folkekommunerne. Disse skulle i princippet være selvforsynende enheder, og modtog derfor stort set ingen offentlige investeringer fra staten. Landbrugets opgave var alene, at producere billige fødevarer og råvarer til byernes befolkning og industrier.

Mens landbefolkningen måtte klare sig med hvad de nu havde og selv kunne producere, så blev bybefolkningen favoriseret på en lang række områder. Alle byboere var beskæftiget indenfor den statslige sektor (SEO-sektoren) og var således tilknyttet en arbejdsenhed – kaldet **Danwei**. Gennem medlemskab af en *Danwei*, fik bybefolkningen adgang til en lang række velfærdsgoder. Udover livslang ansættelse var det adgang til billige boliger, sundhedstjeneste, børnepasning og uddannelsesmuligheder samt pension. Hertil kom, at man gennem sin *Danwei* modtog fødevarerationering og således var sikret adgang til nogle basale fødevarer og forbrugsvarer – om end i begrænset omfang. Dette var den *'risskål af jern'* som Mao havde sikret den kinesiske arbejderklasse.

Denne afgrundsdybe forskel i levestandard mellem by og land, blev siden 1958 opretholdt gennem det såkaldte husstandsregistreringssystem, **Hukou-systemet**. Man havde Hukou der hvor man var født og opvokset. Var man født på landet så havde man alene ret til arbejde og bolig på landet. De sociale velfærdsydelser var her overladt til Folkekommunen og de kollektive virksomheder, som ud fra princippet om lokal selvforsyning, måtte klare alle so-

cialle velfærdsopgaver ud fra egne ressourcer. Socialpolitik var ikke et anliggende for centralregeringen i Beijing endsige provinsregeringerne. Dette princip er blevet videreført under reformpolitikken i 1980'erne og 90'erne. Med Hukou-systemet havde man effektivt blokeret for al afvandring fra land til by og dermed for den sociale mobilitet. Man kan lidt brutalt sige, at mens den der besad *Hukou* i byerne var sikret en fast mad-kupon, så gav landbefolkningens *Hukou* kun ret til at sulte.¹⁵²

Reformpolitikken og øget ulighed

Under Deng Xiaopings reformpolitik var social udvikling og velfærd helt underordnet den økonomiske udvikling. Fra starten af 1980'erne og frem til midten af 1990'erne var den generelle holdning i partiledelsen, at den økonomiske vækst, ligesom tidevandet hæver alle bådene, også ville hæve levestandarden for alle og før eller siden afskaffe fattigdommen. Denne tankegang var også en arv fra Mao-tiden, hvor produktionen havde forrang frem for alt andet og de sociale problemer ville finde sin løsning i takt med den socialistiske transformation af samfundet. Deng Xiaoping havde også slået dette princip fast i 1980 med sin udtalelse om at:

"Udvikling af produktionen uden at forbedre befolkningens levevilkår er forkert. Men det er også forkert at kræve bedre levevilkår uden først at udvikle produktionen"

¹⁵³

Mens der ikke er tvivl om at Kinas mirakuløse økonomiske vækst havde forbedret den materielle levestandard for størstedelen af befolkningen, så er det også klart at forskellene i levestandard mellem by og land ikke er blevet mindre – tværtimod. Se tabel 2

Tabel 2 Årlig husstandsindkomster (Yuan)på land og i byen.

	Land	By
1978	500	1.700
1985	1.343	2.728

¹⁵² (Naughton, The Chinese Economy . Transitions and growth, 2007) s. 115

¹⁵³ (Saich, 2011) s. 300

1991	1.585	3.612
2004	2.936	9.422

Kilde: (Naughton, The Chinese Economy . Transitions and growth, 2007) s. 210

Med afviklingen af Folkekommunerne og kollektivbrugene forsvandt også de få kollektive velfærdsgoder som i Mao-tiden havde været knyttet hertil. Det gjaldt ikke mindst i forhold til sundhedstjenesten. Endnu i midten af 1970'erne blev Kina ofte fremhævet af WTO som et eksempel på, at basal sundhedstjeneste også var muligt i et lavindkomstland. Overalt i landet var der efter 1950 blevet oprettet sundhedsklinikker, som var befolket med de godt 2 mio. 'barfodslæger', dvs. et sundhedspersonale som havde fået en minimal uddannelse i medicinsk behandling og sundhedsforebyggelse. Resultatet var at levealderen i Kina steg fra kun 40,1 år i 1950 til hele 66 år i slutningen af 1970'erne.

Med opløsningen af Folkekommunerne og landbrugskollektiverne forsvandt den offentlige sundhedstjeneste eller blev i bedste fald privatiseret. Mens godt 80 % af landbefolkningen endnu i 1979 var dækket af en sundhedsforsikring, så var dette tal faldet til kun 2 % i 1987.¹⁵⁴ Med den øgede fokus på økonomisk vækst blev sundhedstjenesten stærkt nedprioriteret hos de lokale myndigheder, som havde ansvaret herfor. Hospitaler måtte supplere deres økonomi ved salg af medicin til overpriser til de indlagte patienter, som tillige blev 'tvunget' til længere tidsindlæggelser end nødvendigt, alene af hensyn til hospitalernes indtægter herved. Patienternes egenbetaling for sundhedsydelser lå i år 2000 på 60 % af de samlede sundhedsudgifter.¹⁵⁵

Selvom reformpolitikken i 1990'erne også betød at de statslige virksomheder i byerne, begyndte at afvikle deres sociale forpligtigelser overfor de ansatte, så havde bybefolkningen i kraft af højere lønninger bedre mulighed for selv at finansiere sundhedsydelser, uddannelse m.v. Ikke mindst privatiseringen af boligmarkedet i midten af

¹⁵⁴ (Saich, 2011) s. 319

¹⁵⁵ (Jiwei, 2013) s. 335

1990'erne, har gavnet bybefolkningen. I første omgang blev de boliger, som var knyttet til Danwei, solgt til deres beboere, og snart fulgte et egentlig privat boligmarked. Resultatet var at 80 % af bybefolkningen i 2005 ejede deres egen bolig. Voldsomt stigende boligpriser i det 21. århundrede har gjort boligkøb til et lukrativt investeringsobjekt for den nye middelklasse.

Omvendt har bønderne oplevet, at konfiskation af deres jord (som formelt er ejet af landsbyen eller kommunen) i forbindelse med bygge- og anlægsprojekter, ikke har givet dem en økonomisk kompensation som svarede til den egentlige markedspris.

Selvom man i 1980-90'erne havde sat sin lid til den såkaldte "nedsivningseffekt", altså at den økonomiske vækst i sidste ende også ville gavne de fattigste, så havde man dog bevilget 275 mia. Yuan i årene 1986-2004 til fattigdomsbekæmpelse. Problemet var blot, at størstedelen af pengene ikke blev brugt på de fattigste amter og lokaliteter, men i stedet blev brugt af lokale ledere til at fremme den almindelige økonomiske vækst. Først under Hu Jintaos lederskab (2002-2012) tog man fat på en mere aktiv bekæmpelse af ulighed og fattigdom. Under parolen "*Building a New Socialist Countryside*" som blev lanceret i 2006, blev nu gennemført adskillige tiltag for at forbedre forholdene for landbefolkningen og de fattigste provinser. Det indebar ikke mindst fjernelse af personskatten på bønderne samt øgede subsidier til landbruget, gratis skolegang til og med 9. klasse for alle børn på landet og gratis undervisningsmateriale til de fattigste børn. Hertil kom udbygning af infrastrukturen i landdistrikterne og gennemførelse af det landsdækkende sundhedsforsikringssystem i 2009. Strategien med '*Udvikling af Vesten*' betød, at der blev anlagt højhastighedstog til Xinjiang og i 2006 blev Lhasa og Tibet for første gang forbundet med de øvrige provinser via en almindelig jernbane.

Middelklassen og de nyrige

En af de mest markante sociale ændringer som reformpolitikken har medført, er dannelsen af den nye kinesiske

middelklasse. Kinas nye middelklasse findes først og fremmest i storbyerne, og har en indkomst som tillader dem at eje egen bolig, bil og andre materielle goder, ligesom de bruger betydelige midler på at sikre deres barn (!) den bedste uddannelse. Den øvre middelklasse kan defineres, som de husstande der har en disponibel årsindtægt på 40.000 – 100.000 RMB, og omfatter typisk ledere indenfor parti- og regeringsapparatet, intellektuelle, professionelt teknisk / administrativt personale, entreprenører og private forretningsdrivende. Denne gruppe anslås at udgøre 21 % af bybefolkningen i 2015. Den nedre middelklasse er de, som har indtægter mellem 25.000-40.000 RMB, og vil typisk være offentligt ansatte, lærere og administrativt personale og ansatte i statslige virksomheder. Denne gruppe anslås at omfatte 60 % af byernes husholdninger i 2015.¹⁵⁶

Figur 73 Pigen her, som tilhører Kinas 2. generations superrige, vagte vrede og forargelse, da hun angiveligt brændte 100 yuan sedler af, og postede dette billede her på Kinas sociale medier.

Det er svært at sætte et absolut tal på hvor mange millioner kinesere som tilhører middelklassen. Verdensbanken

¹⁵⁶ (Jing, 2013) s. 294

anslår, at tallet ligger på mindst 200 millioner, mens andre sætter tallet til 300 millioner. Mens man i vesten har haft forventning om, at den voksende kinesiske middelklasse ville styrke kravet om demokratiske reformer, så syntes det ikke hidtil at være tilfældet. Som for befolkningen som helhed er der også i middelklassen almindelig tilslutning til Kinas autoritære statssystem, så længe det samme system sikrer den fortsatte økonomiske vækst og den sociale-politiske stabilitet og dermed også middelklassens komfortable livsstil. Så længe den økonomiske vækst fortsætter i Kina, vil middelklassen næppe blive agent for radikale politiske reformer. Omvendt kan en økonomisk krise, med faldende ejendomspriser som direkte truer middelklassens økonomiske fundament hurtigt ændre dette billede.

De nyrige og superrige kinesere

Mens der i 1999 kun fandtes én US \$ milliardær i Kina, så var antallet af disse superrige kinesere steget til 106 personer i 2007. I 2010 var der mere end 1300 personer i Kina, som hver havde en formue på over 2 mia. RMB. Kina har således i dag flere millionærer og milliardærer end noget andet land i verden. Det er overvejende folk der har tjent store penge på ejendomshandel og fremstillingsvirksomhed. Karakteristisk er, at Kinas superrige er unge, i forhold til hvad man ser i USA og Japan.

Hertil kommer de som regnes for de nyrige eller den velstående klasse. Til denne gruppe regnes de husholdninger som har en års indkomst på over 250.000 RMB hvilket svarer nogenlunde til det samme beløb i danske kroner. Men dette skal sammenholdes med de langt lavere leveomkostninger i Kina, og hvor en mindsteløn i industrien ligger på ca. 24.000 RMB årligt. Denne gruppe af nyrige omfattede ca. 1,6 millioner husstande i 2008, men anslås i 2015 at udgøre 4,4 mio. husholdninger.

Fremkomsten af disse nye superrige og nyrige kinesere, er paradoksalt i et land, hvor man har brugt 30 år på at bekæmpe *'kapitalistiske medløbere'* og *'kapitalistisk udbytning'*. Deng Xiaopings slagord i 1980'erne om *"at det er ærværdigt at blive rig"* var også svært at sluge i en konfuciansk kultur, som aldrig havde påskønnet økonomisk vel-

stand. Alligevel blev økonomisk velstand et mål for de fleste kinesere, da nye muligheder bød sig med reformpolitikken. Allerede i 1988 havde regeringen legaliseret private virksomheder, og mange tog nu springet *'ud på det åbne hav'* (*xiahai*) ved at forlade deres offentlige stillinger og forsøge sig som private forretningsdrivende. Fra at foragte og bekæmpe de rige kapitalister, begyndte partiet under Jiang Zemin at inkludere dem, og i partivedtægterne fra 2002 blev der åbnet op for, at kapitalisterne kunne blive partimedlemmer. I 2008 anslog man, at en tredjedel af Kinas rigeste personer var medlem af KKP, og flere optrådte også som delegerede på den Nationale Folkedag.

I befolkningen er synet på de superrige og nyrige stærkt modsætningsfuldt. På den ene side beundrer og efterstræber man deres velstand, og på den anden side er der meget vrede og foragt rettet mod de superrige. Det sidste ikke mindst, fordi det er en almindelig opfattelse, at de superrige har opnået deres enorme velstand gennem bestikkelse, smugleri, spekulation eller tyveri af statsaktiver. De superriges offentlige omdømme er ikke blevet bedre af, at man i årene efter 2008 har set flere og flere, som har fået udenlandsk statsborgerskab og flyttet deres børn og familie til Vesten, hvor de nu *'flasher'* deres ekstravagante livsstil. Den offentlige fordømmelse af de superrige er blevet yderligere skærpet i de senere år, når de superriges børn - kaldet *"fuerdai"*, den anden generations rige - uden blusel har eksponeret deres ekstravagante hedonistiske livsstil med druk, fester og seksuelle eskapader, Lamborghini er og private jettfly på de sociale medier.

Migrantarbejderne – det nye proletariat

Det er ret sikkert, at din smartphone, din tablet og mange andre af dine daglige forbrugsgoder, har været igennem hænderne på en af Kinas millioner af migrantarbejdere. Migrantarbejderne har udgjort ryggraden i den kinesiske arbejdsstyrke, som siden 1980'erne har forladt landsbyerne og er strømmet ud mod Kinas rigere kystprovinser og taget plads langs samlebåndene på fabrikkerne, på byggepladsernes stilladser og i restauranternes køkkener.

Den første migrationsbølge kom i 1980'erne og gik mod de Særlige Økonomiske Zoner, som blev oprettet i de sydøstlige provinser. Denne første generation af migrantarbejdere havde alle arbejdet i markere og søgte nu øget indtjenings i byerne. De fleste planlagde at vende tilbage til landsbyerne i alderdommen. I 1990'erne kom den anden migrationsbølge, som omfattede et sted mellem 50-70 mio. mennesker, som forlod landsbyerne og søgte job i industrien, byggebranchen eller servicebranchen i byerne. Op gennem 00'erne har endnu 100 mio. tilsluttet sig strømmen af migrantarbejdere. Det samlede antal migrantarbejdere vurderes i dag til at ligge mellem **220-270 mio. mennesker**.¹⁵⁷

Mens der før 1979 reelt set ikke eksisterede et frit arbejdsmarked i Kina, idet alle var ansat i den statslige sektor, har der siden udviklet sig et nærmest kaotisk og i mange tilfælde helt ureguleret arbejdsmarked for de hundrede af millioner af migrantarbejdere. Migrantarbejdere er i princippet alle, som arbejder uden for det lokalområde hvor de har deres Hukou, altså hvor de er registreret som hjemhørende. Ca. en tredjedel af Kinas 270 mio. migrantarbejdere arbejder indenfor deres hjemprovins, i nogle tilfælde måske blot i den nærmeste storby, og nogle vil ikke arbejde længere væk end at de kan tage hjem til landsbyen i weekenderne. De resterende 2/3 dele af migranterne består derimod af langdistance migranter, som er rejst fra indlands provinserne og ud til kystprovinserne.

Godt 2/3 dele af alle migranterne arbejder i de rige kystprovinser, ikke mindst i Perleflodsdeltaet i den sydlige Guangdong provins. I de store eksportproducerende fabriksområder i Guangdong, som Shenzhen og Dongguan har antallet af migranter langt overhalet antallet af fastboende. Andre populære destinationer for migrantarbejderne er Yangzi-deltaet omkring Shanghai, hvor lønningerne ofte er højere end i syden. Endelig trækkes millioner af migranter også mod de nordlige metropoler som Beijing og Tianjin.

Migranterne er for det mest unge fra 17 år og op efter. For de nye generationer af migranter, altså dem der er født efter 1980, gælder det, at de ikke har megen praktisk erfaring med arbejdet i markerne og er flyttet til byerne i håb om at tage permanent ophold i byerne og blive en del af det moderne storbyliv. Her er altså ingen intentioner om at vende tilbage til livet i landsbyerne. Godt halvdelen af de unge migrantarbejdere er beskæftiget i fremstillingsvirksomheder, og en stor del af de der sidder ved samlebåndene i de enorme montagehaller er unge kvinder, som er hurtige på fingrene. Andre kvinder finder ar-

Figur 74 To kvindelige migrantarbejdere, som arbejder som bygningsarbejdere på Huawei's nye R&D center i Xi'an, får en middagslur. Forfatteren var blevet tilbudt en dags arbejde på byggepladsen, men takkede venligst nej tak, ikke mindst pga. de 40 ° varme og de noget usikre arbejdsforhold, med åbne huller i betongulvene, bambusstilladser og almindeligt byggerod. Foto: Otto Leholt, 2014

bejde i restauranter, privat husarbejde eller som prostituerede. De unge mænd arbejder typisk i bygge- og anlægssektoren, selvom der også her er kvinder ansat – se foto.

Før finanskrisen i 2008 gik strømmen af migranter ret entydigt fra de indenlandske provinser og ud mod kystprovinserne. Efter 2008 har et nyt migrationsmønster vist sig, idet stadig flere nu søger mod de ekspanderede megabyer som Wuhan, Xi'an, Chongqing og Chengdu. Dette hænger til dels sammen med den enorme økonomiske stimulus pakke som blev iværksat i 2008 og som ikke

¹⁵⁷ (Ngai, 2016) s. 30

mindst kom de indre provinser til gode. Samtidigt begyndte mange af de mere arbejdsintensive, lavteknologiske og miljøforurenende virksomheder i kystprovinserne at flytte til de indenlandske provinser, hvor lønningerne var lavere end i kystområderne.

Migranternes levevilkår

Migrantarbejderne har ikke bare de dårligst betalte job, men ofte også de mest beskidte og farlige jobs. Historierne om de farlige og usunde arbejdsforhold i fabrikkerne var almindelige i 1990'erne, ligesom historierne om hele fabriksbygning som gik op i røg og flammer.

Migranternes status som 2. klasses borgere, viser sig ikke mindst i deres boligforhold. Hvor det i dag er almindeligt at byboere i Kina bor i moderne lejligheder med eget køkken, bad og toilet, er dette ikke tilfældet for migrantarbejderne. Et flertal af migrantarbejderne bor på virksomheden i hertil opførte beboelsesbygninger, hvor 2-6 arbejdere deler et værelse og har fælles toilet og bad med andre beboere. Måltiderne serveres i en fælles kantine og kost og logi er inkluderet i lønnen. Det vil oftest være enlige migranter der vælger denne løsning, da det for migranterne gælder om at tjene penge, så mange som muligt og på kortest mulig tid.

Andre migranter, oftest dem hvor kone og mand er rejst ud sammen, lejer sig ind i private udlejningsejendomme i byen. Det vil typisk være i ældre nedslidt boligbyggeri eller i det som betegnes "landsbyer i byen" (*Urban Villages* eller *Chengzhongcun*), som er tidligere forstæder eller landsbyer, som er blevet opslugt under storbyens udvidelse.

Det er imidlertid ikke kun migranternes arbejds- og boligforhold, som gør at de kan omtales som Kinas nye proletariat, men nok så meget den retslige og sociale status som de har i byerne. Da migrantarbejderne ikke har **Hukou** – altså ikke er registreret som hjemhørende i de byer, hvor de bor og arbejder, er de reelt set uden formelle rettigheder i byen. De har således ikke formel ret til permanent arbejde og bolig i byen, men alene at tage midlertidigt ophold og arbejde på tidsbestemte kontrakt vilkår.

De har heller ikke adgang til sociale velfærdsgoder, herunder sundhedstjeneste, socialt boligbyggeri eller andre velfærdsydelser som de fastboende byboere måtte have. Et særligt problem er det at deres børn ikke ret til fri uddannelse i byerne. Det betyder også, at langt de fleste vil efterlade deres eventuelle børn i landsbyerne, hvor de vil vokse op med bedsteforældrene og gå i den lokale skole.

Figur 75 Ældre (20-30 år) udlejningsboliger i Dongguan, som udlejes til migrantarbejder familier. Foto: Otto Leholt, 2014

Migrantarbejderne udgør således en særlig social gruppe, som i bogstavelig forstand en 'flydende befolkning' som hverken er landboere eller rigtige byboere. De er ikke en økonomisk eller social integreret del af byens liv, da de bor på virksomhederne og bruger meget få penge i byen, da deres primære formål er at spare op og sende penge hjem til familien i landsbyen. Hertil kommer at migranterne i mange tilfælde diskrimineres af de fastboende i byerne, og beskyldes for at stå bag alt det onde, som prostitution, kriminalitet eller som bærere af smitsomme sygdomme m.v.

For landsbyerne har migrationen af arbejdskraft også en række konsekvenser. For det første reduceres befolkningstryk i landsbyerne, hvilket kan have både positive som negative effekter. I mange landsbyer er der alene børnene og de ældre tilbage, mens de unge har forladt byerne. Jorden bliver derfor dyrket af andre migranter fra fattigere områder. De penge som migrantarbejderne sender hjem til landsbyerne, har tydeligt vist forbedret levevilkårene mange steder. Det viser sig ikke mindst i, at der alle steder på landet bygges nye 2-3 etagers huse, til af-

løsning for de gamle lerklinede murstenshuse fra Mao-tiden. Ofte vil migrantarbejderne kunne betale for en søster eller brors videre uddannelse, og således bidrage til at forbedre familien sociale og økonomiske status.

Nok så vigtigt er det at migranterne, når de vender hjem til landsbyerne på de årlige festdage, det kinesiske Nytår eller det årlige besøg på familiegravstedet, medbringer nye erfaringer og nye perspektiver for landsbyboerne, og således bidrager til at nedbryde den traditionelle kløft mellem storby og land.

Der har i de sidste tyve år været flere forsøg på **reformer** **af Hukou-systemet**. I 1998 blev administrationen af Hukou-systemet overdraget fra de centrale til de lokale myndigheder. Herefter holdt man i realiteten op med at skelne mellem land- eller by Hukou, men alene om hvorvidt man havde eller ikke havde lokalt Hukou der hvor man nu opholdt sig. Flere steder, som i Shanghai og Guangzhou, gjorde man det nemmere for særligt uddannede professionelle og specialister at få lokalt Hukou. Man har også flere steder søgt, at åbne op for at flere kunne ansøge og opnå lokalt Hukou, men har så droppet det igen, af frygt for de ekstraordinære økonomiske forpligtelser som dette ville påføre de lokale myndigheder. Mange steder bruger man nu også, at tilbyde landmændene lokalt Hukou, som en del af kompensationen, når deres jord inddrages til diverse bygge- og anlægsprojekter. Dette har dog ikke haft nogen betydning for migrantarbejdernes situation, men kun gavnet den lokale fastboende landbefolkning, som derved har fået del i bybefolkningens sociale velfærdsgoder.

Tilbage i år 2000, anslog man at 144 mio. arbejdere i byerne var uden lokalt Hukou. Halvdelen af disse var migrantarbejdere indenfor provinserne og den anden halvdel var migrantarbejdere som arbejdede uden for deres hjemprovins. Således var 25 % af befolkningen i Guangdong provinsen, svarende til ca. 21 mio. mennesker, uden lokalt Hukou. I 2008 var 70 % af Shenzhens 14 mio. indbyggere af migrantarbejdere uden lokalt Hukou. ¹⁵⁸

¹⁵⁸ (Saich, 2011) s.29, (Naughton, The Chinese Economy . Transitions and growth, 2007) s.130

I 2010 var der ca. 460 mio. byboere, som havde Hukou i byerne, hvilket efterlader et antal på mere end 200 mio. mennesker, som godt nok arbejder i byerne, men som ikke har del i byernes velfærdsgoder og sociale sikringsssystemer. Disse mange millioner består først og fremmest af Kinas migrantarbejdere, som endnu må se sig selv som 2. rangs borgere i byerne. ¹⁵⁹

Foxconn og de døde arbejdere

Vestens kendskab til de kinesiske migrantarbejders arbejds- og levevilkår kom ikke mindst frem i forbindelse med historier om arbejdsforholdene på Foxconn, som producerer it-produkter for Appel, Microsoft, Hewitt Packard og andre internationale firmaer i Kina. Foxconn er et taiwanesisk ejet firma som etablerede sig i den Særlige Økonomisk Zone i Shenzhen tilbage i starten af 1980'erne. På det tidspunkt havde man 150 ansatte i Kina. I dag har Foxconn ca. 1,4 mio. ansatte, hvoraf lidt over én million i Kina fordelt på mere end 30 fabriksanlæg rundt om i landet. Foxconn er helt dominerende på verdensmarkedet, i det de alene står for 50 % af verdensproduktionen af elektroniske masseforbrugsgoder. ¹⁶⁰ Din iPhone, iPad m.v. er således produceret og samlet på en

Figur 76 Fra en af Foxconn's monteringshaller i Kina. På billedet ses linjekontrollører som overvåger arbejdsgangen for sin gruppe af arbejdere ved samlebåndet.

Kilde: www.4erevolution.com/en/foxconn-robots-2018/

af Foxconn's fabrikker i Kina, hvor arbejdskraften primært består af migrantarbejdere.

¹⁵⁹ (Miller, 2012) s. 38

¹⁶⁰ (Ngai, 2016) s. 109-110

Den største af fabrikkerne er Foxconn's Longhua anlæg i Shenzhen, som dækker et område på 3,6 km² og i 2010 havde mere end 400.000 ansatte. Her blev der i 2010 produceret 137.000 iPhones i døgnet eller mere end 90 stykker i minuttet. I dag er arbejdsstyrken mere end halveret og planerne er at størstedelen af monteringsarbejdet skal overtages af robotter inden år 2020. Longhua anlægget er ikke bare en fabrik, men en by i byen, som udover de 12 etagers boligblokke med sovesale til arbejderne, har egne supermarkeder, frisører, restauranter, banker, posthuse, to hospitaler, en psykologisk rådgivningsklinik, en brandstation, eget TV-netværk, et bibliotek samt sportshaller og rekreative områder.

Foxconn blev verdenskendt og berygtet, da der i 2010 kom rapporter frem om selvmord blandt Foxconn's arbejdere i Shenzhen. 17 unge migrantarbejdere havde forsøgt selvmord, og 14 var lykkedes hermed, ved at kaste sig ud fra Foxconn's boligblokke. Selvmordene blev af arbejds- og menneskerettigheds NGO'er tolket som en konsekvens af umenneskelige arbejdsforhold på Foxconn.

Senere mere kritiske rapporter påviste, at selvmordsraten blandt Foxconn medarbejderne var mindre end i USA, og at selvmordene kunne forklares med personlige eksistentielle problemer. En række samtidige arbejdsnedlæggelser blev også tolket forskelligt. I dominerende tolkning var, at strejkerne var en reaktion imod de elendige arbejdsforhold, mens andre medier kunne fortælle, at man faktisk protesterede over forsøg på at afkorte arbejdsdage og dermed indtjeningsmulighederne for migranterne. Efter urolighederne på Foxconn i 2010, besluttede ledelsen at øge lønningerne med 30 %.

Der er imidlertid ingen tvivl om at arbejdsforholdene på Foxconn og i Longhua er strenge og milevidt fra hvad de fleste mennesker i vesten er bekendt med. Der er tale om en stram, nærmest militaristisk og stærkt hierarkisk organiseret arbejdsplads, hvor maksimal produktivitet og rentabilitet er det styrende princip. Arbejdstempoet langs samlebåndene er sat så højt som menneskeligt muligt. De enkelte arbejdere ved montagebåndet udfører de samme simple monotome bevægelser igen og igen, mens de samtidigt overvåges af deres linjekontrollører (se foto), som skal sikre at dagens produktionsmål indfries. Der må ikke

samtale under arbejdet, og tidligere medarbejdere kan fortælle om, hvordan medarbejdere bliver offentligt irettesat og ydmyget foran deres kollegaer, om de laver fejl eller på anden måde sænker arbejdstempoet i produktionsprocessen.

Figur 77 Kuffertfabrik i Dongguan - to teenagepiger hjælper deres mor i sommerferien. Børnearbejde er forbudt i Kina, men pigerne ville bare gemme sig ude bag ved, om politiet skulle komme på inspektion. Foto: Otto Leholt, 2014

Antallet af arbejds konflikter hvor arbejderne har strejket eller lavet slow-down aktioner har været stigende i Kina i de sidste 10-15 år. Det er også karakteristisk, at vor sådanne arbejds konflikter tidligere handlende om arbejdsgivernes lovbrud med manglende lønudbetaling eller urimelig kompensation for overarbejde, så udspringer konflikterne i dag ofte om et krav om højere lønninger. Man har derfor også talt om en såkaldt 'Foxconn-effekt', hvor lønstigningerne på Foxconn, har ført til skærpelse af lønkravene på de andre store internationale virksomheder, blandt andet hos Honda.

Man har også forklaret det stigende antal arbejds konflikter med henvisning til, at den kinesiske arbejdsstyrke har ændret karakter. 30 % af arbejderne i byerne består af unge under 30 år og tilhører 2. eller 3. generation af migrantarbejdere, som er blevet karakteriseret ved at have "tre høje og én lav", i betydningen: Et højt uddannelsesniveau, høje karriere forventninger, høje materielle forventninger og lav tolerance overfor de givne arbejds vilkår. Der er næppe tvivl om, at mange unge migrantarbejdere i dag, har en højere uddannelse, en højere selvbevidsthed og større forventninger til arbejdslivet, end

tilfældet var for blot 10-15 år siden. Medvirkende hertil har ikke mindst været udbredelsen af de elektroniske sociale medier, som har givet de unge arbejdere mulighed for at dele hinandens oplevelser og erfaringer og dermed skærpe kravene overfor arbejdsgiverne.

De stigende lønkrav blandt migrantarbejderne i kystprovinserne kan også forklares med en begyndende arbejdskraftmangel, som ikke mindst skyldes at stadig flere migranter finder arbejde i hjemprovinserne, i takt med at industrialiseringen og den økonomiske vækst har spredt sig til de indre kinesiske provinser og storbyer som Wuhan, Xi'an, Chongqing m.fl. For en mere nuanceret beskrivelse af de kinesiske migrantarbejdere, end den der normalt præsenteres i Vesten, kan man se **Leslie T. Chang's** foredrag: *'The voices of Chinas workers'* på TED.

En kuffertfabrik i Dongguan

Forfatteren besøgte i sommeren 2014 nogle mindre fabrikker i Dongguan, hvor man producerede kufferter. På den ene fabrik fremstillede man alene teleskophåndtagene til kufferterne, andre låsemekanismer, hjul og selve plastboksen og endelig var der en fabrik, hvor kufferterne blev samlet og pakket. Mere end 30 forskellige virksomheder var involveret i fremstillingen af kufferterne. Virksomhederne var alle private familiedrevne virksomheder med 30-50 ansatte, og stort set hele kuffertindustrien i Dongguan er domineret af familier fra Fujian-provinsen, og hovedparten af arbejderne er migrantarbejdere.

Arbejdstiden var mellem 8-14 timer dagligt, 6-7 dage om ugen. Det var dog de ansatte selv der bestemte hvor meget de ville arbejde. Alle var akkordlønnet, og de der tog de lange arbejdsdage ønskede blot at tjene mest muligt på kortest mulig tid. Lønningerne for de ufaglærte arbejdere lå på 2.000-2.200 Yuan om måneden, mens faglærte ville tjene mellem 4-5.000 Yuan. Kost og logi er inkluderet i lønnen. Frokostpausen var på 2 timer, hvilket ikke er ualmindeligt i Kina, hvor man udover at spise i den fælles kantine, også fik tid til en middagslur. Arbejderne på de fabrikker vi besøgte havde 18 feriedage om året.

De fleste af arbejdere boede på fabrikkerne i hertil opførte små 2 etagers boligblokke. Værelserne var på ca. 15

m² og med to køjesenge, et bord, en kogeplade og en elektrisk ventilator. Bad og toiletter var fælles for beboerne. Fabrikkerne her havde – som mange andre i Dongguan og andre steder – svært ved at holde på arbejdere ret længe. De fleste ville arbejde et par år og derefter vende tilbage til deres landsbyer, for med deres opsparede midler at starte egen forretning eller virksomhed.

Figur 78 Mandlig migrantarbejder på kuffertfabrik i Dongguan, indtager dagens middagsmåltid. Værelset deles med en anden arbejder. Foto: Otto Leholt, 2014

Kuffertfabrikken havde før 2008 produceret 3-400.000 kufferter om året, men siden var omsætningen faldet til kun godt 100.000 stk. årligt. Omkostningerne pr produceret kuffert er mellem 80-500 yuan afhængig af kvalitet. Den gennemsnitlige fortjeneste pr kuffert (i det sidste led i produktionskæden) var 5-10 yuan pr kuffert.

Arbejds miljøet på de virksomheder vi besøgte, var selvkært meget forskelligt fra hvad vi kender fra Danmark i dag. De små fabriks haller var præget af rod, med materialer som lå og flød alle vegne. Der var støvet og beskidt, og de gamle maskiner som man anvendte havde ikke meget sikkerhedsafskærmning, og støjniveauet var også højt mange steder.

Sociale protester

Kinas økonomiske mirakel har som sagt frembragt en lang række nye problemer, som på sigt kan true med, at underminere den sociale og politiske stabilitet og dermed KKP's legitimitet og magtmonopol. Det gælder ikke mindst den voksende sociale og økonomiske ulighed, miljødelæggelser og luftforurening, fødevareskandaler, arbejdsmarkeds konflikter og den omtalte korruption.

Siden starten af 1990'erne har Kina oplevet en stadig stigning i antallet af såkaldte 'masse-hændelser' eller social uro. Begrebet 'masse-hændelser' referer almindeligvis til protestaktioner der involverer mere end 10 personer, og opfatter til som officielle kollektive klagesager, ulovlige demonstrationer, strejker, besættelse af offentlige institutioner, vejblokader o.lign. Mens der i 1993 blev registreret ca. 10.000 tilfælde af sådanne 'hændelser', var antallet ca. 90.000 i 2006 og voksende til 180.000 i 2010.¹⁶¹

Der er oftest tale om lokale konflikter. I byerne har hovedparten af de kollektive protester handlet om fyring af arbejdere i SEO-virksomhederne, tvungen konfiskering af ejendomme til byudviklingsprojekter eller ikke udbetalte lønninger eller pensioner. I 1990'erne var det ikke mindst reformerne i SEO-sektoren som førte til arbejderprotester, i takt med at arbejderne mistede deres tidligere privilegerede status, herunder deres frie boliger, deres livstidsansættelser og andre velfærdsgoder og kom på kontraktansættelse. I slutningen af 1990'erne blev millioner af arbejdere afskediget i de statsejede virksomheder.

Hertil kom et stigende antal sager med brud på arbejderens lovsikrede rettigheder, ikke mindst i den private sektor, som beskæftigede en stigende andel af industriarbejderne. Sagerne handlede om alt for lave lønninger, manglende overtidsbetaling og manglende forsikringer og sikkerhed på arbejdspladsen. Ikke mindst migrantarbejderne var særlig udsatte for arbejdsgivernes manglende overholdelse af lovgivningen. Frie fagforeninger findes ikke i Kina, og alle arbejdere er organiseret under den partikontrollerede *All China Federation of Trade Unions*, som har større loyalitet overfor staten end med arbejderne. Strejker er derfor heller ikke tilladt i Kina.

I landområderne opstår konflikterne oftest mellem landsbyboerne og landsbyledelsen eller de lokale myndigheder. I 1980-90'erne var det ikke mindst stigende skatter og tilfældige afgifter som blev pålagt bønderne, og som dannede baggrund for sociale protester. Med afskaffelse af beskatningen af bønderne i 2006 er disse protester stort set ophørt. Siden århundredeskiftet har konflikterne i

landområderne primært handlet om magtmisbrug og korruption, hvor lokale ledere har eksproprieret bøndernes jord for, at sælge brugsretten til forskellige udviklingsprojekter, infrastruktur, industriprojekter o. lign. og ikke givet bønderne en rimelig økonomisk kompensation. Andre sager har handlet om miljøforurenedede virksomheder, som lokale beboere har ønsket fjernet med henvisning til sundhedsmæssige gener og skaber fra luft- eller vandforurening.

Der er flere måder hvorpå befolkningen kan protestere og klage over lokale partikadres eller embedsmænds magtmisbrug. Den mest anvendte form er, at sende en klage til højere instanser i regeringssystemet, hvor man påpeger magtmisbrug eller anden uretfærdighed begået af lokale kadrer eller embedsmænd. I mange tilfælde vil overordnede myndigheder gå i rette med de lavere niveauer og få bragt konflikten til ende. I andre tilfælde ignoreres borgernes klager, eller afgørelser truffet på højere niveauer, bliver simpelthen ignoreret af de lokale kadrer eller myndigheder. Endelig kan borgerne rejse retssager mod lokale embedsmænd eller regeringer, med anklager om ulovlige handlinger som f.eks. misbrug af offentlige midler, manglende overholdelse af lovgivning m.v. I 2003 blev der rejst godt 88.000 af sådanne sager, mens antallet i 2009 var steget til 120.000 sager.¹⁶² Det skal dog bemærkes, at loven ikke giver borgerne ret til at rejse sager mod partikomiteer eller partisekretærer. Dette tilfalder alene **Partiets Central Kommission for Disciplinær Inspektion**, som er en del af det centrale partisystem i Beijing, og som alene har ret til at føre sager mod ledende partimedlemmer.

Når lokale konflikter har udviklet sig til egentlige masse demonstrationer, er det ofte efter, at klager via de legale kanaler ikke har ført til løsning af konflikten. Befolkningen har ifølge den kinesiske forfatning ret til at demonstrere, men efter Tian'anmen demonstrationerne i 1989, blev det bestemt, at offentlige demonstrationer skal forhåndsgodkendes af politiet. Det samme gælder jo i Danmark, men i Kina er det ikke ualmindeligt, at politiet ikke giver

¹⁶¹ (Zheng, 2014) s. 101

¹⁶² (Saich, 2011) s. 314

den ønskede tilladelse. Derfor ender mange fredelige demonstrationer med voldelige sammenstød mellem politi og demonstranter. Der har været flere eksempler herpå siden år 2000.

En sag som vandt særligt gehør i vestlige medier, var demonstrationerne i landsbyen **Wukan**, i Guangdong-provinsen, i 2011. Her havde den lokale landsbyleder eksproprieret bøndernes jord og videresolgt brugsretten til lokale entreprenører, uden at give bønderne en rimelig kompensation. Da det lokale politi arresterede flere af aktivisterne og en af disse døde i fængslet, eksploderede demonstrationerne med deltagelse af ca. 20.000 bønder. Politiet afspærrede herefter landsbyerne og det kom til kampe mellem politi og de demonstrerende bønder. Urolighederne blev først bragt til ende da provinsledelsen greb ind og fik afsat landsbylederne. Herefter indsættes lederen af protestbevægelsen som landsbyens partisekretær.¹⁶³

Et andet sammenstød mellem politi og demonstranter fandt sted i Zhejiang provinsen i 2005. Her støtte 3000 politifolk sammen med 20.000 demonstranter, som protesterede over, at lokale kemifabrikker i årevis havde forurenede floder og drikkevand. Efter flere års nyttesløse klager gennem de officielle kanaler, greb borgerne til blokade af de pågældende fabrikker. Politiet ophævede blokaderne og flere betjente og demonstranter blev såret i sammenstødet. Men resultatet blev dog, at seks af de mest forurenede virksomheder blev flyttet.

Det er karakteristisk for de mange 'masse-hændelser' og sociale konflikter, at de er af lokal karakter, og ikke har udviklet sig til landsomfattende protester. Det er også karakteristisk, at protesterne har været rettet mod lokale embedsmænd eller partisekretærens magtmisbrug og korrupsion, og ikke mod det grundlæggende politiske system eller KKP's magtmonopol.

Den voldsomme stigning i antallet af protester kan man på den ene side tolke som et udtryk for en større tole-

rance hos partiledelsen overfor befolkningens sociale bekymringer og klager. De sociale konflikter har – ligesom internettet – også medvirket til at kaste lys på lokale problemer og konflikter som ellers ikke ville blive adresseret og løst indenfor det formelle politisk-administrative system. På den anden side er det også klart, at de hyppigere sociale protester er en naturlig følge af de voldsomme socioøkonomiske forandringer, som Kina har oplevet over en meget kort årrække.

Det er derfor også på denne baggrund, at man skal se Xi Jinpings hårde anti-korrupsionspolitik og forsøg på disciplinering af partikadrer på alle niveauer. Hovedparten af de sociale konflikter handler netop om en flosset moral blandt lokale ledere, korrupsion og magtmisbrug og manglende implementering af gældende lovgivning.

En helt særlig type af sociale protester er de **etniske konflikter** som Kina har oplevet i de sidste årtier. Disse udgør en langt større fare for partiet og den politiske stabilitet. Reformpolitikken har ført til en stigende etnisk selvbevidsthed og fremkomsten af en etnisk nationalisme, sådan som tilfældet er i Tibet og Xinjiang. På den ene side har reformpolitikken som øget den regionale ulighed, men på den anden side har øgede investeringer og dermed større økonomiske vækst i områder som Tibet og Xinjiang, også ført til større social og politisk uro og dissiderede oprør. Denne stigende etniske nationalisme udgør en alvorlig trussel mod Kinas territoriale enhed.

Investeringer og økonomisk vækst i de underudviklede vestlige provinser, har medført en øget indvandring af Han-kinesere, som har været medvirkende til at skabe en 'os og dem' følelse blandt minoritetsbefolkningerne. Ikke mindst da Han-kineserne har vist sig bedst til at udnytte de nye økonomiske muligheder som reformpolitikken har skabt. I nogle tilfælde har minoritetsgrupperne krævet særlig favorabel behandling fra centralmyndighederne, i andre har områder har udviklingen skabt fortællinger om nykolonialisme, hvor Han-kineserne beskyldes

¹⁶³ (Joseph, 2014) s.316

for at udnytte billige lokale råstoffer og udbytte minoritetsbefolkningen.

Etniske konflikter er ofte udløst af mindre begivenheder som så udvikler sig til masse uroligheder som indbefatter en større politisk dagsorden, ofte med udenlandsk støtte. Dette har især været tilfældet i Tibet i 2008 og i 2009 i Xinjiang. Urolighederne i Urumqi, provinshovedstaden i Xinjing, kunne angiveligt føres tilbage til en episode i Guangdong-provinsen i juni 2009. Her blev en Han-kinesisk pige angiveligt voldtaget af arbejdere fra Xinjiang, tilhørende Uyghur-folket. Dette førte til voldsomme slagsmål mellem Han-kinesere og Uyghur-folk, hvor to Uyghur arbejdere blev dræbt og mange sårede på begge sider. Samme måned udbrød store demonstrationer i provinshovedstaden i Xinjiang, hvor man anklagede de kinesiske myndigheder for ikke at have behandlet episoden i Guangdong på forsvarlig vis. Demonstrationerne udviklede sig voldeligt og efterlod 197 døde, heraf 156 uskyldige borgere, hvoraf flertallet (134) var Han-kinesere.¹⁶⁴

Mest opmærksomhed i Vesten har problemer og konflikterne i Tibet fået. I det følgende skal vi kort gennemgå hovedlinjerne i Tibets udvikling siden 1949

¹⁶⁴ (Zheng, 2014) s. 112